

**УКЛАДЕННЯ МИРОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ
АВСТРІЙСЬКОЇ ТА АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
(КІН. XVIII – ПОЧ. XX СТ.)**

Юраш Іван Іванович

*аспірант 2 курсу заочної форми навчання юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Західноукраїнські землі внаслідок трьох поділів Речі Посполитої в II пол. XVIII ст. опинилися у складі Австрійської (пізніше Австро-Угорської) імперії. Цивільне судочинство регламентувалося в австрійських землях «Загальним судовим порядком» 1781 р., а в якості експерименту на землях Галичини та Буковини був введений Австрійський цивільний кодекс 1797 року. Як вказує Х.М. Думич останній документ детально регламентував рух цивільної справи від подання позовної заяви до винесення судового рішення. Причому, одним із визначальних принципів цивільного судочинства за даним кодексом було полюбовне вирішення спорів. Так, за циркуляром губернатора Галичини та Володимерії від 16 грудня 1806 року спори між панамі та підданими рекомендувалося вирішувати винятково «добрим способом»¹.

Оскільки новий порядок розгляду цивільних справ не тільки ускладнював цивільне судочинство, але робив його недоступним для більшості верств населення (не в останню чергу із-за дорожнечі та тривалості розгляду справи), була зроблена спроба розробити «соціальний» цивільний процес, який би базувався на отримання особами реального судового захисту своїх прав та активної ролі суду у встановленні обставин справи, керуванні ходом її розгляду². Тому в 1895 році був прийнятий Цивільний процесуальний кодекс, який до сих пір є діючим законом для Австрії.

Мирова угода за ЦПК Австро-Угорської імперії 1895 року регламентувалася §204-206 відділення IV «Мирова угода» Глави III

¹ Думич Х.М. (2016). Цивільне судочинство у Галичині за Австрійським Цивільним процесуальним кодексом 1895 р.: дис. ... канд. юрид. наук. Львів. С. 48-49.

² Нестерцова-Собакарь О. (2021). Історія поширення австрійського цивільного процесуального законодавства на західноукраїнських землях. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 1. С. 80.

«Словесний розгляд» Розділу I «Загальні положення» та деякими іншими параграфами.

Згідно §204 суд міг на будь-якій стадії розгляду справи запропонувати сторонам укласти мирову угоду або розглянути прохання сторін (сторони) з цього приводу. Примирення сторін міг провести суддя того суду, де розглядалася справа або сторонній суддя. Для цього суд зупиняв розгляд справи. Цікаво, що галицький юрист К. Левицький, який був сучасником ЦПК Австро-Угорської імперії 1895 року, негативно ставився до повноваження судів примиряти сторін, якщо вони самі не ініціюють цього питання, оскільки розглядав у цьому законний спосіб судді уникнути розгляду справи по суті та по закону. Крім того, в очах сторін суддя втрачає повагу та об'єктивність, а сторони отримують не те, за чим вони звернулися до суду³. Певною мірою можна погодитися з цими аргументами, оскільки суддя, який починає активно схилити сторін до укладення мирової угоди дійсно стає упередженим. Невипадково за сучасним ЦПК України, якщо за процедурою врегулювання спору за участі судді останній не зміг примирити сторін, то справа передається на розгляд іншому судді.

Умови мирової угоди за ЦПК Австро-Угорської імперії 1895 р. записувалися судом в протокол, а за бажанням сторони їм можна було надати копію такого протоколу після сплати необхідних мит (§206). Деякі положення мирової угоди (визнання правовідносин, прийняття на себе зобов'язання щось зробити, допустити або від чогось утриматися) могли обумовлюватися принесенням присяги. Предметом присяги були лише спірні обставини. В змісті мирової угоди мало бути визначено судове засідання, де приноситься присяга або строк, на протязі якого цю присягу потрібно принести. Присяга давалася тільки перед членом суду, який для цієї місії відряджається головуючим (§205 ЦПК Австро-Угорської імперії).

Також передбачалося, що понесені сторонами затрати при укладенні мирової угоди покладаються на них, якщо домовленістю між ними не передбачено інше.

ЦПК Австро-Угорської імперії 1895 року регламентував діяльність повітових судів для розгляду малоцінних цивільних справ. Особливістю процедури в такому суді було те, що особа до подання позову в такий суд могла його попросити викликати відповідача для обговорення питання про укладення мирової угоди. Але треба було дотримуватися в такому разі двох умов: ціна позову мала бути до 500 гульденів, а відповідач повинен мати місце проживання в юрисдикції даного суду.

³ Левицький К. (1896). Про новий процес цивільний в Австрії. Студія критична. *Часопись правнича. Розвідки правничі секції історично-філософичної Наукового товариства імені Шевченка*. Львів. Рочникъ VI. С. 122.

Правда, якщо в місті декілька повітових судів, остання умова могла ігноруватися, якщо всі супротивники спору живуть у межах одного міста. Ухвала суду про виклик супротивника для попереднього примирення не підлягала оскарженні (§433 ЦПК Австро-Угорської імперії).

Отже, можна говорити про існування попередньої процедури примирення, якщо її зніщує в суді майбутній позивач. Тому твердження Х. Думич, яка вказувала, що австрійський цивільний процесуальний кодекс 1895 р. не передбачав прелімінарного примирення сторін не відповідає дійсності⁴.

Таким чином, західноукраїнські землі в складі Австрійської, а потім Австро-Угорської імперії отримали в своє розпорядження такий засіб примирення сторін як мирова угода, право на яку можна було реалізувати в будь-якій стадії розгляду цивільної справи. ЦПК Австро-Угорської імперії надає інституту мирової угоди багато в чому сучасних рис, але існувала своєрідність, викликана історико-часовими особливостями застосування норм про мирову угоду.

⁴ Думич Х. (2016). Загальний порядок судочинства у Галичині за австрійським цивільним процесуальним кодексом 1895 р. *Підприємництво, господарство і право*. № 5. С. 97.